

УДК 504.06

Чорна Т.М., Цимбалюк С.Я.

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЕВЕНТИВНО-ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ НПС

В статті висвітлено питання щодо актуальності здійснення оцінки впливу промислових підприємств на довкілля, виділено основні етапи проведення та проблемні питання процедури оцінки.

Ключові слова: оцінка впливу на довкілля, екологічна безпека, охорона навколишнього природного середовища, промисловий об'єкт

Антропогенне і техногенне навантаження на навколишнє природне середовище в Україні у кілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу [4], а в структурі вітчизняної промисловості потенційно екологічно небезпечні підприємства становлять майже третю частину. Питання, пов'язані з впливом промислових об'єктів на навколишнє природне середовище є наразі одними з найбільш актуальних і масштабних як для людства в цілому, так і для окремих держав та адміністративно-територіальних одиниць. Наразі саме промислові підприємства є основними забруднювачами навколишнього природного середовища. Так, наприклад, великої шкоди довкіллю і здоров'ю населення завдають об'єкти чорної та кольорової металургії, нафтохімічного, нафтогазового комплексу тощо.

Серед головних причин, що призвели до критичного стану довкілля, варто назвати наступні [1]: застарілі технології виробництва та обладнання, висока енергомісткість та матеріаломісткість, що перевищують у 2 – 3 рази відповідні показники розвинутих країн; високий рівень концентрації промислових об'єктів; несприятлива структура промислового виробництва з високою концентрацією екологічно небезпечних виробництв; відсутність належних природоохоронних систем (очисних споруд, оборотних систем водозабезпечення тощо), низький

рівень експлуатації існуючих природоохоронних об'єктів; відсутність належного правового та економічного механізмів, які стимулювали б розвиток екологічно безпечних технологій та природоохоронних систем; відсутність належного контролю за охороною довкілля. Відповідно, екологізація підприємств, в першу чергу, промислових, стає необхідною і обов'язковою умовою зменшення їх негативного впливу на навколишнє середовище.

Слід зазначити, що екологічна безпека є важливою складовою економічного розвитку і діяльності будь-якого підприємства. На сучасному ринку екологічна безпека тісно пов'язана з конкурентоспроможністю компанії, адже для отримання вигідних замовлень і залучення іноземних інвестицій необхідно підтвердити не лише прибутковість та ефективність своєї роботи, але і її екологічну безпечність [2]. В даному контексті ґрунтовне планування та всебічна аналітична оцінка проектів будівництва нових та реконструкції або технічного переоснащення існуючих промислових об'єктів є важливим інструментом уникнення або мінімізації забруднення та незворотних змін у природному середовищі.

Запобіжний характер заходів у сфері охорони довкілля є одним із основних принципів охорони навколишнього середовища. Зазначений принцип закріплений як на міжнародно-правовому (Декларація по навколишньому середовищу і розвитку, прийнята на конференції ООН в Ріо-де-Жанейро в 1992 р.) так і на національному рівні (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»). Сутність та соціально-правове значення полягає в тому, що діяльність в сфері охорони навколишнього природного середовища повинна бути спрямована, в першу чергу, на недопущення негативних впливів на нього, а не на відновлення, відшкодування вже завданої шкоди, яка враховуючи особливості тих чи інших природних об'єктів, природних ресурсів взагалі не підлягає регенерації. Реалізація превентивно-профілактичних заходів можлива за допомогою певного ефективного правового механізму, яким є оцінка впливу на довкілля.

Оцінка впливу на довкілля – це процес оцінки ймовірнісних наслідків промислової діяльності для довкілля та здоров'я людей на етапі планування (проектування) такої діяльності, що є обов'язковою процедурою та одним з ключових елементів попередження

забруднення довкілля в усіх розвинених країнах світу, міжнародних фінансових установах [5]. Метою такої оцінки є зменшення або повне усунення шкідливого впливу на природне середовище ще до початку функціонування об'єкта господарської діяльності на передбачуваній території.

Нормативно-правовою базою здійснення оцінки впливу на довкілля виступають наступні документи:

1. ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і вміст матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) при будівництві і проектуванні підприємств, споруд і будівель».

2. Закон України «Про інвестиційну діяльність».

3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».

4. Закон України «Про екологічну експертизу».

5. Постанова КМУ «Про перелік видів діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку».

Аналіз потенційних екологічних ризиків дозволяє приймати обґрунтовані, компетентні управлінські рішення щодо мінімізації чи повного усунення негативного впливу запланованої діяльності на довкілля. Це пов'язано, в першу чергу, з тим, що оцінка здійснюється до початку функціонування об'єкта, на етапі, коли забруднення ще не відбувається і є можливість внести корективи до відповідного проекту.

Разом з тим, варто зазначити, що процес вартісної оцінки впливу проекту на довкілля пов'язаний з низкою вагомих проблем, серед яких слід виокремити наступні: складність та неоднозначність економічної оцінки деяких екологічних наслідків (наприклад, зменшення озонного шару, зникнення певних видів флори та фауни); необхідність інтегральної оцінки всіх наслідків, переваг і загроз, що супроводжують проект; необхідність врахування думки майбутнього покоління щодо значимості наслідків проекту; визначення вартості незворотних змін у навколишньому середовищі та збитків, пов'язаних з неможливістю у майбутньому користуватися певними природними благами.

Зазвичай, об'єктами оцінки впливу на довкілля виступають [5]: проекти конкретних промислових об'єктів; плани і програми розвитку окремих галузей та адміністративно-територіальних

одиниць; проекти, що виконуються за рахунок коштів міжнародних організацій.

Під час такої оцінки особливу увагу слід приділяти аналізу взаємозалежностей між конкретними технологічними процесами та потенційною можливістю зменшення впливу діяльності промислового підприємства на довкілля (шкідливі викиди в атмосферне повітря, скиди у водні об'єкти, утворення відходів тощо). Проведення оцінки впливу на довкілля передбачає врахування показників наявного стану природного середовища, екологічного прогнозування, можливостей соціально-економічного розвитку регіону, а також врахування екологічних показників території розміщення об'єкта господарської діяльності.

Оцінка впливу промислових об'єктів на довкілля передбачає здійснення наступних заходів:

- виявлення джерел утворення шкідливих речовин на основі аналізу технологічних процесів виробництва. Аналіз дозволяє виявити в технологічному ланцюгу зони викиду шкідливих речовин у навколишнє середовище, охарактеризувати джерела забруднення, а також виконати розрахункову оцінку фактичної ефективності природоохоронного обладнання та природозахисних заходів;
- визначення показників інтенсивності та небезпеки впливу шкідливих речовин на довкілля в залежності від їх кількості та фізико-хімічних властивостей;
- встановлення форм та параметрів порушення екосистем і забруднення навколишнього середовища;
- оцінка наслідків змін у компонентах системи «природне середовище – виробництво» на основі узагальнених, комплексних показників.

Методи оцінки екологічних наслідків проектів, що найчастіше використовуються у сучасній міжнародній практиці, можна об'єднати в наступні групи [3]:

- методи, засновані на визначенні ринкової ціни виробництва товарів (метод зміни продуктивності ресурсів; метод альтернативної вартості; метод втраченого доходу);
 - методи, побудовані на визначенні витрат, пов'язаних з реалізацією проекту (метод ефективності витрат; метод превентивних витрат).
-

Таким чином, наразі екологічний аналіз набуває пріоритетного значення і є важливим і невід'ємним елементом процесу розроблення інноваційних проектів для різних галузей національної економіки. Оцінка впливу на довкілля передбачає визначення типів і форм впливу проекту на навколишнє середовище, аналіз переваг і загроз, пов'язаних з цим впливом, та розробку і впровадження заходів, необхідних для зменшення або уникнення шкоди для довкілля на всіх етапах життєвого циклу проекту. В цілому, така оцінка дозволяє реалізувати превентивний принцип у системі охорони навколишнього природного середовища, що сприяє мінімізації потенційних ризиків негативного впливу промислових об'єктів на довкілля.

Використані джерела:

1. Адаменко Я.О. Оцінка впливів техногенно небезпечних об'єктів на навколишнє середовище / Науково-технічний журнал. – 2010. - № 2. – С. 58 – 64 [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Ebzz/2010_2/Statti/9.pdf
2. Бублик М.І., Коропецька Т.О. Оцінювання техногенних збитків промислових підприємств в умовах формування еволюційної економіки [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Ekonomika/2012_725/05.pdf
3. Коморін В.М. Міжнародний досвід з оцінки екологічних ризиків / В.М. Коморін, Н.М. Шапошникова // Вісник Одеського державного екологічного університету. – 2009. – № 8 – С. 5 – 13.
4. Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року, затверджені Законом України від 21.12.2010 р. № 2818 VI: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
5. Оцінка впливу на довкілля в Україні: вирішення проблеми по-європейськи. Аналітична доповідь. – Львів, 2013 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rac.org.ua/fileadmin/user_upload/documents/ppapers/Ocinka_vplivu_na_dovkillja_v_Ukrajini.pdf

T.M. Chorna, S.Y. Tsymbalyuk

**ASSESSMENT OF THE IMPACT ON THE ENVIRONMENT AS A
MECHANISM FOR IMPLEMENTING PREVENTIVE MEASURES
IN THE SPHERE OF PROTECTION OF NPS**

The article highlights the relevance assessment of impact of industrial enterprises on the environment, identified the main stages of and issues evaluation.

Key words: *impact assessment on the environment, environmental safety, environmental protection, industrial facility.*